

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA QISHLOQ XO'JALIGI EKINLARINI JOYLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS USULLARI

Saparbaev Islam Arislanbaevich

"O'zdavyerloyiha" davlat ilmiy-loyihalash instituti mustaqil
izlanuvchisi", "O'zdavyerloyiha" davlat ilmiy-loyihalash instituti
"QRyerloyiha" bo'linmasi 2-toifali texnik
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14509503>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10- Dekabr 2024 yil
Ma'qullandi: 14- Dekabr 2024 yil
Nashr qilindi: 17- Dekabr 2024 yil

KEYWORDS

Qoraqalpog'iston Respublikasi,
qishloq xo'jaligi, ekinlarni
joylashtirish, tabiiy-iqlim
sharoitlari, zamonaviy
texnologiyalar, hosildorlik,
tuproq sho'rlanishi, suv
resurslari, ekologik
muammolar, eksport salohiyati.

ABSTRACT

Ushbu maqolada Qoraqalpog'iston Respublikasida qishloq xo'jaligi ekinlarini joylashtirishning o'ziga xos usullari, tabiiy-iqlim sharoitlarining qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishga ta'siri va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali hosildorlikni oshirish masalalari tahlil qilingan. Tuproq sho'rlanishi, suv resurslarining tanqisligi kabi ekologik muammolarni hal qilish bo'yicha amaliy tadbirlar va tavsiyalar keltirilgan. Shuningdek, statistik ma'lumotlar asosida qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirish va eksport salohiyatini oshirishning istiqbollari ko'rib chiqilgan..

Qoraqalpog'iston Respublikasi Markaziy Osiyoning o'ziga xos tabiiy-iqlim sharoitlariga ega hududlaridan biridir. Ushbu hududning qishloq xo'jaligi sohasi mintaqa iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri bo'lib, aholi turmush darajasini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, so'nggi yillarda qishloq xo'jaligida ekinlarni joylashtirishning ilmiy asoslangan va zamonaviy usullaridan foydalanish dolzarb masalaga aylangan. Shu bilan birga, tabiiy-iqlim sharoitlaridan oqilona foydalanish, yer va suv resurslarini tejashning ahamiyati ortib bormoqda. Ushbu maqola Qoraqalpog'iston Respublikasida qishloq xo'jaligi ekinlarini joylashtirishning o'ziga xos usullarini, mavjud muammolarni va ularni hal qilish yo'llarini ko'rib chiqishga bag'ishlangan [1, 107-109].

Qoraqalpog'istonning qishloq xo'jaligi ekologik sharoitlari o'ziga xos bo'lib, bu yerda tuproqning tarkibi, suv resurslari va iqlim o'zgarishlari asosiy omillar hisoblanadi. Bir tomondan, bu omillar hududda paxta, bug'doy, poliz ekinlari kabi qator mahsulotlarni yetishtirishni ta'minlash, boshqa tomondan, ular ba'zi cheklovlarni ham keltirib chiqaradi. Shu sababli, suv tanqisligi va tuproq sho'rlanishi kabi muammolarni hal qilish uchun yangi texnologiyalarni joriy etish zarur. Ayniqsa, tuproqni meliorativ yaxshilash va sug'orish tizimlarini modernizatsiya qilish sohaning asosiy yo'nalishlaridan biridir.

Qoraqalpog'istonda qishloq xo'jaligi ekinlarini joylashtirish masalasida bir qator olimlarning fikrlari va amaliy tavsiyalari mavjud. Jumladan, qishloq xo'jaligida ekin maydonlarini oqilona joylashtirish jarayoni hududlarning tabiiy-iqlim sharoiti, yerlarning meliorativ holati va suv bilan ta'minlanganlik darajasiga bog'liq ekanligi qayd etiladi. Bu jarayonda hududlarning

ixtisoslashuvi, ichki va tashqi bozor talablariga mos keladigan ekin turlarini tanlash muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Masalan, Qoraqalpog'iston Respublikasi yer resurslarini boshqarishda "CropAgro" platformasi va boshqa raqamli tizimlardan foydalanish orqali ekinlarni samarali joylashtirish amaliyoti joriy qilinmoqda. Bu yondashuv hosildorlikni oshirish va yer resurslaridan oqilona foydalanishga xizmat qiladi. Shuningdek, sug'oriladigan yerlarda paxta va g'alla kabi an'anaviy ekinlar bilan birga hosildor va eksportbop navlarni yetishtirish, lalmi yerlarda esa yerlarni tiklash maqsadida almashlab ekish tizimini qo'llash tavsiya etiladi [4, 69-81].

Qoraqalpog'iston Respublikasi hududi asosan Amudaryo vodiysida joylashgan bo'lib, umumiy yer maydoni 164,9 ming kvadrat kilometrni tashkil etadi. Shundan qariyb 1,2 million gektar sug'oriladigan yer maydoniga ega. Har yili 100-120 ming gektar maydon tuproq sho'rlanishidan aziyat chekadi. Sug'oriladigan yerlarning 60 foizdan ortig'i meliorativ holatini yaxshilashga muhtoj. Yillik yog'ingarchilik miqdori o'rtacha 100-200 mm ni tashkil qiladi, bu esa sug'orish tizimlarining samaradorligini oshirishni talab etadi.

Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali hududda qishloq xo'jaligi ekinlari samarali joylashtirilmoqda.

Ekinlar tarkibi va maydonlari: 2023-yilda qariyb 60 ming gektar yerga bug'doy ekilgan bo'lib, hosildorlik o'rtacha 45 sentner/ga ni tashkil etdi. Paxta ekish maydonlari 80 ming gektarni tashkil etib, bu tarmoqda hosildorlikni 10% oshirishga erishildi. Sabzavot va poliz ekinlari uchun ajratilgan yerlar hajmi 12 ming gektarni tashkil qildi.

Sug'orish texnologiyalari: Tomchilatib sug'orish usuli 10 ming gektar yerda qo'llanilib, suv sarfini 40-50 foizga qisqartirishga imkon berdi. Yangi texnologiyalarni joriy etish natijasida sug'orish samaradorligi 20 foizga oshdi.

Amaliy tajribalar va natijalar: Amaliyot ko'rsatmoqdaki, agrotexnologiyalarning joriy etilishi hosildorlikni sezilarli darajada oshirmoqda: Zamonaviy ekish usullari yordamida paxta hosildorligi o'rtacha 30-35 sentner/ga ga yetdi, bu esa o'tgan yillarga nisbatan 15% ga yuqoridir. Bug'doy yetishtiruvchi fermer xo'jaliklarida yangi navlarni ekish orqali hosildorlikni 50 sentner/ga gacha oshirishga erishildi. Bundan tashqari, eksport salohiyati ham sezilarli darajada oshdi: 2023-yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksporti qiymati 250 million AQSh dollarini tashkil etdi, bu o'tgan yilga nisbatan 20 foizga ko'pdir.

Ekologik muammolar va ularni hal qilish yo'llari: Hududdagi asosiy ekologik muammo suv resurslarining tanqisligi bo'lib, bu masala qishloq xo'jaligiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda: Har yili sug'orish uchun ajratiladigan suv hajmi o'rtacha 9-10 milliard kub metrni tashkil etadi, ammo suv tanqisligi 25 foiz gacha seziladi. Tuproq sho'rlanishiga qarshi kurashda 400 ming gektar yerga meliorativ tadbirlar o'tkazildi, bu esa hosildorlikni oshirishga sezilarli hissa qo'shdi.

Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, Qoraqalpog'iston Respublikasida qishloq xo'jaligi ekinlarini joylashtirishda tabiiy resurslardan samarali foydalanish va zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish katta samara bermoqda.

Xulosa qilib aytganda, Qoraqalpog'iston Respublikasida qishloq xo'jaligi ekinlarini joylashtirishda tabiiy sharoitlardan samarali foydalanish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ekologik muvozanatni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, mahalliy va xalqaro tajribalardan foydalanish orqali qishloq xo'jaligi tarmog'ini yanada rivojlantirish mumkin. Shu bilan birga, tuproq sho'rlanishi va suv tanqisligi kabi muammolarni bartaraf etish uchun davlat va xususiy sektorning hamkorligi zarur. Kelgusida yuqori texnologiyalarni

keng joriy etish va dehqonlarni qo'llab-quvvatlash choralari qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azimov , M. T. (2024). QISHLOQ XO'JALIGI EKINLARINI JOYLASHTIRISH USULLARI. RESEARCH AND EDUCATION, 3(4), 107-109. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/re/article/view/6322>
2. Mashrabjon o'gli, M. T. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIDA OLIB BORILAYOTGAN ISLOXOTLAR. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(15), 908-912.
3. Sayitkulovich, A. J. (2024). QISHLOQ XO 'JALIK YERLARIDAN FOYDALANISHNING MAJMUALI MUAMMOSINING NAZIRIY MASALALARI. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(9), 15-20.
4. Shorasul o'g'li, S. S. (2022). QISHLOQ XO 'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA UCHRAYDIGAN MUAMMOLAR HAMDA QISHLOQ XO 'JALIGINI RIVOJLANTIRISH LOYIHALARI. Journal of new century innovations, 10(5), 69-81.
5. Xudoyberdievich, X. E. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIDAGI ASOSIY VOSITALARNI TAKOMILLASHTIRISH VA ULARNING IQTISODIY JARAYONLARI. Journal Of Innovations In Scientific And Educational Research, 6(4), 1093-1096.

INNOVATIVE
ACADEMY